

Ministeri Multalan vastaukset kulttuuri- ja taidepolitiikan osastoa koskeviin ennakkokysymyksiin

Pe 8.11. 9.30 valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston budjettikuuleminen

1. T&K rahoitus on hyvin turvattuna sopeutustoimien keskellä. Kuinka varmistetaan linjattujen T&K lisäysten vaikuttavuus tulevaisuuden kasvun tukena?

T&K rahoituksella edistetään uuden tiedon ja osaamisen syntymistä ja valtion T&K rahoitus suunnataan toimintaan, jota ei saataisi aikaan ilman tätä rahoitusta tai toiminta kehittyisi selvästi hitaammin. Kun tähdätään uuden tiedon ja osaamisen luomiseen, mukana on aina lähtökohtaisesti tietty riski. Yrityksillä, yliopistoilla ja tutkimuslaitoksilla on kuitenkin paras näkemys siitä mihin T&K-toimintaa tulee suunnata. Kyse ei ole siitä, että jokainen T&K-hanke onnistuisi, vaan siitä, että toiminta kokonaisuutena vahvistaa tulevaisuuden kasvua.

Luovien alojen tutkimus ja tuotekehitystoiminnan rahoitus on esimerkki uudesta avauksesta. Luovissa aloissa kyse on aineettomaan pääomaan perustuvasta taloudellisesta toiminnasta. Aineettoman pääoman merkitys kasvun ja tuottavuuden lisäämisessä kasvaa jatkuvasti ja luovien alojen T&K –intensiteetin lisäämisen tarkoituksena on vahvistaa tätä tulevan kasvun perustaa.

2. Erityisesti ns. vapaan kentän toimijoihin kohdentuvien avustusleikkausten ja yksityisen kopioinnin hyvityksen leikkauksen vaikutukset kulttuurialalle ottaen huomioon myös muut samanaikaiset alaan kohdistuvat säästöpäätökset (mm. YLE-leikkaus, ALV-nosto, työttömyysturvan heikennykset, vapaan sivistystyön säästöt, kuntatalouden säästöt).

- Millaisia vaikutuksia on odotettavissa luovien alojen ammattilaisten työllisyyteen?
- Miten varmistetaan kulttuurin ja taiteen alueellinen saatavuus?

Kulttuurin paikallisesta ja alueellisesta saatavuudesta ja saavutettavuudesta huolehditaan kehittämällä kulttuuripalveluja ja -toimintaa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyössä, käyttäjiä osallistavasti ja saavutettavuuden parantavia toimintatapoja hyödyntäen. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteisrahoitusmalleilla edistetään ammattimaisesti tuotettujen kulttuuripalvelujen alueellista, paikallista ja kielellistä saatavuutta, taiteen vapaan kentän työllisyyttä sekä alan toimintaedellytysten paranemista. Rakenteet ja hallinnolliset resurssit

tukevat kulttuurin alan ammattilaisena työskentelemistä myös muualla kuin suurissa kaupungeissa. Lisäksi tarvitaan rakenteellisia uudistuksia.

Vaikka säästöjä joudutaan tekemään, niin taide- ja kulttuurilaitosten verkosto maassamme on edelleen laaja. Kirjasto- ja kulttuuritoiminnan järjestäminen kuuluu kuntien lakisääteisiin tehtäviin ja toimintaa tuetaan valtiovarainministeriöstä valtionosuudella. Kirjastot ovat käytetyimpiä kulttuuripalveluita (47,7 milj. vierailua ja 83 milj. lainaa vuonna 2023). Valtio myöntää lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön kautta valtionosuuksia teattereille, orkestereille ja muille esittävän taiteen toimintayksiköille sekä museoille kattavasti ympäri Suomea. Valtionosuusjärjestelmä tukee alueellisesti kattavan kulttuuripalveluverkoston säilymistä ja kehittämistä. Tähän verkostoon kuuluu 100 esittävän taiteen toimintayksikköä ja 125 museota eri puolilla maata. Esittävän taiteen toimintayksiköillä on lisäksi kiertuetoimintaa, mikä edistää monipuolisten kulttuuripalvelujen saatavuutta maan eri osissa.

Taiteen perusopetusta on tarjolla yli 85 prosentissa Suomen kuntia yhteensä noin 400 oppilaitoksessa, joista osa on vapaan sivistystyön oppilaitoksia. Yksi suosituimmista ja alueellisesti hyvin levinnyt kulttuuripalvelu on elokuvateatteri. Vuonna 2023 suomalaisissa elokuvateattereissa käytiin lähes 7,2 miljoonaa kertaa. Suomessa on yli 180 elokuvateatteria 130 paikkakunnalla. Suomen elokuvasäätiön myöntämät teattereiden kunnostusavustukset ovat erityisen tärkeässä asemassa pienten paikkakuntien elokuvateattereiden selviytymisen kannalta.

Hallitus tunnistanut ja tietoinen freelancereiden kohdistuvista haasteista työmarkkinoilla. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön johdolla valmistellaan parhaillaan mallia yhdistelmävuokruutukseksi.

Säästöjen kohdentumisessa on otettu huomioon luovien alojen työllisyystilanne ja leikkaukset pyritään kohdentamaan siten, että taiteilijoiden toimeentulomahdollisuudet vaikeutuisivat mahdollisimman vähän. Lakisääteisiin taiteilija-apurahoihin, kirjastoapurahoihin ja kuvataiteen näyttöapurahoihin ei kohdisteta leikkauksia vuonna 2025. Myös kuvataiteilijoille myönnettäviin näyttelypalkkioihin osoitettu määräraha säilyy kuluvan vuoden tasolla.

Ylen budjetin ratkettua näkymä on parempi av-alan kannalta, sillä leikkauksista huolimatta parlamentaarinen työryhmä esittää, että Ylen tulisi lisätä kotimaisten tuotantojen ostoja riippumattomilta tuottajilta, sekä tuotantopalveluiden ja kotimaisten muiden esitys- ja käyttökorvausten hankintoja 15–20 prosentilla vuoteen 2030 mennessä. Tavoite asetetaan vuosina 2021–2023 toteutettujen kotimaisilta riippumattomilta tuottajilta tehtyjen ja tuotantopalveluiden sekä kotimaisten muiden esitys- ja käyttökorvausten hankintoja koskevien ostojen keskiarvon (68 miljoonaa euroa) mukaisesti. Tavoitteena on, että vastaava summa olisi vuonna 2030 noin 78–82 miljoonaa euroa. Tällä on suuri merkitys kotimaiselle av-sisältötuotannolle. Tähän tulevaan kasvuun nähden Suomen elokuvasäätiön avustukseen ensi vuonna kohdentuva puolen miljoonan euron leikkaus ei muodostu kovin merkittäväksi koko alan kannalta.

Yksityisen kopioinnin hyvitys maksetaan suorana hyvityksenä teosten tekijöille ja välillisenä hyvityksenä tekijöille heidän yhteisiin tarkoituksiinsa. Välillinen hyvitys on tarkoituksenmukainen järjestely, koska kaikkea hyvitystä ei voida kohdentaa täsmälleen kopioitujen teosten tekijöille. Välillinen hyvitys nähdäänkin usein osana yleisempää kulttuurin tukea.

Vuoden 2025 hyvityksen jaossa tehdään tarvittavat priorisoinnit niin, että vähentynyt hyvityksen määräraha parhaimmalla tavalla hyödyttää suoraan tekijöitä ja edelleen tärkeiksi arvioituja tekijöiden yhteisiä tarkoituksia.

Ministeriössä pyritään löytämään valtion budjettirahoitukselle kestävä ja toteuttamiskelpoinen vaihtoehto, jolla hyvityksen riittävä taso pystytään varmistamaan. Ministeriön asettaman selvityshenkilön tehtävänä on esittää vaihtoehtoja yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän kehittämiseksi.

3. Teattereiden ja museoiden tilanne nyt ja pitkällä jännteellä?

Esittävän taiteen ja museoiden valtionosuudet ja -avustukset momentilla määräraha pienenee vuoteen 2024 verrattuna yhteensä 10,5 miljoonaa euroa. Tähän sisältyy hallituksen esittävälle taiteelle kohdentamat 7,9 miljoonan ja museoille 3 miljoonan euron säästöt sekä kustannuspohjan lakisääteinen tarkistus, mukaan lukien indeksikorotus 3,4 %.

On selvää, että tehtävillä säästöpäätöksillä on vaikutusta laitosten toimintaan. On kuitenkin muistettava, että valtionosuus on vain osa rahoitusta. Merkitystä on myös sillä, miten lipputulot kehittyvät, paljonko kunnat panostavat kulttuuritoimintaan sekä miten muuta ulkopuolista rahoitusta pystytään kanavoimaan.

Suomessa on tulevaisuudessakin kattava esittävän taiteen ja museoiden verkosto ja palveluiden alueellisesta saavutettavuudesta pystytään huolehtimaan.

4. Miten varmistetaan, etteivät kulttuuriperintösektorin leikkaukset johda sellaisten asioiden tuhoamiseen, joista kannattaisi pitää huolta?

Museovirasto vastaa kulttuuriympäristön, arkeologisen kulttuuriperinnön ja rakennusperinnön sekä kulttuuriomaisuuden suojelusta yhdessä muiden viranomaisten ja muun museolaitoksen kanssa. Se myös kartuttaa ja esittelee kulttuurihistoriallista kansalliskokoelmaa. Museovirastoon kuuluu Suomen kansallismuseo, joka ylläpitää 10 museokohdetta. Suomenlinnan hoitokunta hallinnoi, ylläpitää, restauroi ja esittelee Unescon maailmanperintökohde Suomenlinnaa, joka on 1700-luvun merilinnoitus ja Helsingin kaupunginosa.

Virastot itse vastaavat toimintansa sopeuttamiseen liittyvistä päätöksistä. Museovirasto on jo vuosia jatkuneen haastavan taloudellisen tilanteen johdosta käynyt yhteistoimintaneuvottelut, jossa se on hakenut yhteensä 3,2 miljoonan euron säästöä. Taustalla ovat Kansallismuseon laajentamisesta ja valituksista johtaneista viivästyksistä aiheutuvat tulonmenetykset, aiempien vuosien taloudellinen vaje sekä tuottavuussäästöt.

Museovirasto on päättänyt osana yhteistoimintamenettelyjä muun muassa sulkea neljä Suomen kansallismuseon kohdetta (Seurasaari, Louhisaari, Hvitträsk ja Langinkoski). Näiden kohteiden avoinnapidon jatkaminen edellyttäisi Museovirastolle määrärahalisäystä, mistä opetus- ja kulttuuriministeriö on myös tehnyt ehdotuksen täydentävään talousarvioesitykseen.

Suomen Kansallismuseon toiminnan laajentaminen edellyttää niin määräraikaista kuin pysyvää määrärahan lisäystä. Valtion kolmanteen lisätalousarvioon sisältyi esitys 800 000 euron määrärahasta Kansallismuseon uudisosan ohjelmistotuotannon käynnistämisestä ja toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

5. Mitä hallitus aikoo tehdä kirjailijoiden heikenneelle toimeentulolle?

Hallitus on hyvin tietoinen kirja-alan tilanteesta ja muun muassa digitalisaation vaikutuksesta alaan. Tämän vuoden alusta talousarvioon on tehty pysyvä miljoonan euron rahoituksen lisäys, josta maksetaan tekijöille korvausta e- ja äänikirjojen kirjastokäytöstä.

Hallitus on myös myöntänyt Lukukeskukselle ensi vuodelle ylimääräisen 100 000 euron suuruisen määrärahan, jolla järjestetään kirjailijavierailuita yleisiin kirjastoihin kautta maan. Alustavan arvion mukaan tällä saadaan toteutettua vähintään 100 vierailua, mikä myös osaltaan tuo tuloja kirjailijoille.

Kulttuuripoliittisen selontekoluonnoksen toimenpide-ehdotuksiin sisältyy selvitys kirja-alan tilanteesta ja sen pohjalta laadittava toimenpideohjelma, jossa kysymystä tullaan tarkastelemaan kokonaisvaltaisesti. Tämä työ on tarkoitus aloittaa heti vuonna 2025.

Kustantamoiden maksamat tekijänoikeustulot tekijöille ovat olleet kasvussa, valtion taiteilija-apurahoihin ei ole kohdistunut vähennyksiä ja kirjailijaliittojen tulotutkimuksessa liki 75 % vastaajista koki taloudellisen tilanteensa pysyneen ennallaan tai parantuneen.

Kirjallisuuden toimialalla on yhteys myös pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa mainittuun luovien alojen kasvustrategiaan. Kirjallisuus on yksi tärkeimmistä luovien alojen monistettavista sisällöistä. On äärimmäisen tärkeää, että kirjallisuuden toimiala – haasteineen ja

mahdollisuuksineen – otetaan huomioon kaikissa hallitusohjelman mukaisissa luovien alojen edistämistoimissa, joilla on vaikutus myös kirjailijoiden toimeentuloon.

6. Kulttuuripoliittisen selonteon tilannekuva. Kuinka selonteko huomioi alenevan valtion rahoituksen?

Kulttuuripoliittisen selonteon luonnoksessa todetaan, että kulttuurialalle on saatava muutosvoimaa, ja toimialan rakenteita ja rahoitusta on uudistettava sekä rahoituspohjaa laajennettava. Tarvittavat toimenpiteet kohdistuvat kulttuurialaan, viranomaisiin ja niiden yhteistyöhön sekä politiikkatason toimintaan.

Selonteon valmistuttua sen toteuttamiseksi laaditaan erillinen toimeenpanosuunnitelma, jonka tavoitteena on lisätä kulttuuri- ja luovien alojen eri osapuolten vuoropuhelua yhteistyön, rahoituksen ja -ymmärryksen lisäämiseksi yli sektorirajojen.

Rahoituslähteiden monipuolisuutta kehitetään tavoitteellisesti varmistamaan kasvavat resurssit kulttuuri- ja taidesektorilla. Avustus- ja valtionosuusrahoituksen rinnalla vahvistetaan toimijoiden omien tulojen kasvattamista, pääomarakenteen kehittymistä sekä toteutetaan lahjoitusten verovähennys.

Varmistetaan eri taiteenalojen kehitysmahdollisuudet sekä tasapuolinen kohtelu valtionrahoituksessa uudistamalla toimintamalleja ja rahoitusinstrumentteja. Muodostetaan lisäksi aiempaa laajempia, taiteen ja kulttuurin eri aloja yhteen liittäviä rahoitusinstrumentteja ja toimintamuotoja.

7. Onko AV-tuotantokannustimen koko ja ennustettavuus kilpailukykyinen muihin pohjoismaihin ja Baltiaan nähden?

Suomen av-kannustin on kilpailukykyinen verrattuna muihin pohjoismaihin ja Baltiaan. Tanskassa kannustinta ei ole olemassa lainkaan. Ruotsissa ja Norjassa kannustimen vuosittainen summa (n. 10 M€) ja palautuksen määrä (25 % maassa toteutetusta kulutuksesta) ovat samat kuin Suomessa.

Markkinointiin on panostettava, sillä kilpailu on kovaa kv-elokuva- ja tv-draama-tuotantojen kentällä. Erityisen tärkeää on myös turvata järjestelmän ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys.

8. Pystytäänkö taiteen perusopetuksen kapasiteettia nostamaan, jotta lapsille löytyisi mieluisa harrastusmahdollisuus? Pääseekö uusia oppilaitoksia valtion rahoituksen piiriin?

Pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti taiteen perusopetusta koskevaa lainsäädäntöä uudistetaan parhaillaan. Tehtävään asetetun työryhmän ehdotukseen tulee sisältyä myös taiteen perusopetuksen valtionrahoitusjärjestelmän uudistaminen. Työryhmän on määrä jättää esityksensä kesäkuussa 2025. Tavoitteena on, että uusi lainsäädäntö astuisi voimaan vuoden 2027 alusta lukien.

Tavoitteena on uudistaa koulutusmuodon kokonaisuutta siten, että se ottaa huomioon toimijakentässä ja yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ja tulevaisuuden haasteet: tukee saavutettavaa, laadukasta ja vaikuttavaa toimintaa sekä kannustaa uudistuksiin. Keskeinen lähtökohta työryhmän työlle on, että uudistuksen myötä taiteen perusopetuksen saavutettavuus paranee ja toiminnan laatu vahvistuu.

9. Yksityisen kopioinnin hyvityksen leikkaus. Miten vastaisitte seuraaviin alalta esille nostettuihin näkökohtiin:

- **Hyvitys ei ole harkinnanvaraista avustusta vaan lakisääteinen korvaus ja myös muualla Euroopassa on ilmaistu ihmetystä korvauksen leikkaamisesta.**
- **Yksityinen kopiointi aiheuttaa tutkitusti luovalle alalle 46 milj. euron tulonmenetykset vuosittain, joten 5,5 milj. euron summaa ei voi pitää lain tarkoittamana kohtuullisena hyvityksenä.**
- **Vaikka kopiointi on vähentynyt, vähennys ei ole yhdessä vuodessa ollut niin suuri, että 50 % leikkaukselle olisi perusteita.**
- **Leikkaus vahingoittaa luovaa alaa merkittävästi: kymmenien tuhansien tekijöiden korvaukset laskisivat ja kulttuurituotantoihin saadut tuet ja apurahat katoaisivat sadoista Suomen kunnista.**
- **Koska ministeriö on käynnistänyt selvityksen hyvitysjärjestelmän uudistamisesta, hyvitys tulee säilyttää vakiintuneella tasolla uudistusprosessin aikana ja tehdä tarvittavat muutokset vasta uudistusten astuttua voimaan.**

Yksityisen kopioinnin hyvitys perustuu tietoyhteiskuntadirektiiviin, joka edellyttää tekijöille maksettavaa hyvitystä, jos teosten kopiointi yksityiseen käyttöön on lainsäädännössä sallittu. Direktiivi ei määrittele hyvityksen muotoa eikä suuruutta (tasoa). Kopioinnista mahdollisesti aiheutuva haitta on vain yksi peruste arvioinnissa.

Hyvitysmääräraha valtion budjetissa on ollut 11 miljoonaa euroa, vaikka yksityisen kopioinnin määrä on jatkuvasti pienentynyt vuodesta 2013 lähtien. Vuosittaiset kopiointimäärät ovat vuodesta 2017 lähtien olleet alle puolet vuoden 2014 kopiointimäärästä. Kopioinnin määrän lasku on nostanut kopiokohtaisen hyvityksen määriä merkittävästi.

Käynnissä olevalla selvitystyöllä haetaan pohjaa kestävän yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmän luomiselle.

10. Talousarvioesitystä täydentävän esityksen ennakointi vastuualueen osalta.

Kulttuurin ja taiteen vastuualueella opetus- ja kulttuuriministeriön ehdotus vuoden 2025 talousarvioesityksen täydentäväksi esitykseksi sisältää:

- 2,1 miljoonan euron lisäysehdotuksen Museoviraston toimintamenoihin (momentti 29.01.12). Lisäyksestä 1 020 000 euroa aiheutuu Kansallismuseon toiminnan laajenemisesta, 1 000 000 euroa Suomen Kansallismuseon Seurasaaren ja eräiden muiden kohteiden avoinnapidon varmistamisesta ja 78 000 euroa vuokrien indeksitarkistuksista.
- Lainauskorvausten arvonlisäverokannan tarkistuksesta ja korvauksen tasokorotukseen ehdotetaan 1,5 milj. euroa (momentti 29.80.41)
- Tilakustannusten valtioavustuksiin (momentti 29.80.53) ehdotetaan lisäystä 438 000 euroa, mistä 108 000 euroa aiheutuu Suomen Kansallisoopperan ja –baletin välttämättömistä perusparannushankkeista ja 330 000 euroa uuden työsuojeluvaatimuksia vastaavan kuorosalin hankesuunnittelusta.
- Kansallisgallerian kokoelmatilan muuttokustannuksiin ehdotetaan 525 000 euroa (momentti 29.80.56)

Valtiovarainministeriö antaa oman kantansa 7.11.2024.

11. Vastuualueenne kipupisteet talousarvioesityksessä.

Tilasto- ja tietoperustan jatkuvuus uhattuna. Tilanteessa, jossa talousresurssit niukkenevat, Tilastokeskus esittää eräiden ei-lakisääteisten tilastojen lakkauttamista, ml. kulttuuri-, joukkoviestintä- ja vapaa-ajan osallistuminen -tilastot. Lakkautusesityksessä olevat kulttuuritilastot kuuluvat [Suomen virallisten tilastojen kokoelmaan](#) (SVT) ja niiden historia ulottuu 1970-luvulle. Kulttuuritilastot ovat yhteistä kansallista pääomaa ja tietoperustaa ja niitä käytetään yhteiskunnassa moniin eri tarkoituksiin. Tilastotuotannon muutosten osalta Tilastokeskus arvioi säästöjen suuruusluokaksi **400 000 euroa vuosittain** (tähän summaan sisältyy myös muita lakkautettavaksi esitettyjä taulukoita). Lakkautusesitys oli lausunnoilla syyskuussa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että esitetyt muutokset heikentävät merkittävältä osin sen hallinnonalaa koskevaa tietopohjaa ja siten tietoon pohjautuvan päätöksenteon edellytyksiä. Ministeriö katsoo, että tilastotointa on ensisijaisesti kehitettävä valtionhallinnon yhteisenä, kaikkia hallinnonaloja palvelevana kokonaisuutena. Koska Tilastokeskuksella on lakiin perustuva oikeus kerätä tietoja tilastotarkoituksiin tiedonantovelvollisuuden perusteella, sillä on usein muita vaihtoehtoja paremmat edellytykset kattavien tilastotietojen keräämiseen. Tilastokeskuksen tuottamaa tietoa hyödynnetään laajasti kulttuuri- ja taidealan tutkimuksessa, päätöksenteossa ja hallinnossa. Kulttuurialan tilastotietoa seurataan ja sen avulla pyritään linjaamaan kulttuuripoliittista ohjausta ja rahoitusta kentälle.